

15. Evropská esejistická soutěž pro studentky a studenty 2026

vyhlášená

Dr. Albertem-Peterem Rethmannem, spolkovým předsedou Ackermann-Gemeinde,
a doc. Dr. Matějem Spurným, předsedou Společnosti Bernarda Bolzana

Téma:

**„Univerzální lidská práva –
nádherný mýtus světa včerejška?“**

1. místo

Pablo Dufour, 24 let, obor studia: magisterské studium politologie

Když stojím v Brně před památníkem brněnským obětem holokaustu, který připomíná násilí, jež dnes už téměř nikdo osobně nezažil, ptám se sám sebe, co je upřímnější: otevřené přiznání moci a zájmů, nebo zarputilé odvolávání se na hodnoty, které jsou znovu a znovu porušovány? V mojí generaci zní slovo „lidská práva“ často jako prázdná fráze z politických nedělních diskuzí. A přesto by právě bez této fráze byla Evropa, v níž dnes mohu svobodně studovat, cestovat a diskutovat, sotva představitelná. Možná nespočívá chyba v tom, že v lidská práva věříme, ale v tom, že si myslíme, že se bez nich můžeme obejít.

Přitažlivost zřeknutí se je značná. Kdo sleduje současnou světovou politiku, těžko odolá pokušení odmítnout koncept univerzálních lidských práv jako překonaného mýtu. Autoritářské režimy otevřeně dávají najevo lhostejnost vůči svobodě a důstojnosti jednotlivce, zatímco demokratické státy stále více ospravedlňují svou zahraniční politiku bezpečnostními zájmy a hospodářskými důvody. Požadavek jednat morálně se přitom zdá být spíše překážkou než pomocí. Z této perspektivy působí „upřímný cynismus“ téměř

osvobozujícím dojmem: konečně se už nepředstírá, že jde o hodnoty, když ve skutečnosti jsou ve hře zájmy. Tento cynismus má v sobě něco přesvědčivého, protože slibuje jasno ve světě dvojí morálky – pokud už nikdo netvrdí, že zastává univerzální měřítko, nemusí se jimi nikdo ani poměřovat. Lidská práva se pak jeví jako dobře míněná, avšak neúčinná morální kulisa minulých desetiletí, jejichž selektivní uplatňování je samotné znehodnotilo. V tomto pojetí žijeme upřímněji, když si přiznáme, že o všem nakonec rozhoduje moc.

Čím déle však o tomto přístupu přemýšlím, tím jasněji si uvědomuji, že opomínám jednu zásadní dimenzi: historickou zkušenost prostoru, jakým je středovýchodní Evropa, kde upřímnost bez morálních hranic jen zřídka vedla ke spravedlnosti. Právě zde, mezi Německem, Českem a Slovenskem, nebylo otevřené přiznání moci a zájmů nikdy počátkem smíření, nýbrž většinou předzvěstí násilí, odsunů a desetiletí trvajících zatvrzení. Dějiny 20. století v tomto regionu jsou dějinami bezohledných nároků, v nichž nacionalistické mocenské ambice a etnické kategorizace byly jen zřídka skrývány za líbivě znějící hodnoty. Rozhodnutí o příslušnosti byla jen málokdy činěna ve jméno abstraktních ideálů a jazyk údajné objektivní nutnosti a střízlivé nezbytnosti znemožňoval téměř jakýkoli odpor. Násilí bylo výsledkem logiky, která sebe sama považovala za reálnou. Kdo na lidi nahlíží především jako na kolektivní jednotky, nepotřebuje už morální ospravedlnění pro jejich přesouvání nebo zbavování práv. Výsledkem nebyla stabilita. Z mezigenerační spirály viny, strachu a nedůvěry nenastal po skončení druhé světové války žádný upřímný nový začátek ve smyslu střízlivé politiky zájmů, nýbrž nejprve mlčenlivé vytěsnění a ideologické zatvrzení. Smíření začalo až mnohem později. A začalo tam, kde bylo pojmenováno utrpení, uznána vina a lidská důstojnost byla i zpětně brána vážně. Tento proces byl křehký a často bolestivý, nešlo jej vynutit ani nařídít. Měl však společný jazyk lidských práv, i když tak ne vždy byl nazýván. Pojmy jako důstojnost, odpovědnost a individuální svoboda umožnily vedle historického vysvětlení také morálně hodnotit minulá bezpráví.

Právě v tom spočívá často podceňovaná síla lidských práv. Mylná představa, že lidská práva jsou pouze nástrojem k omezení moci nebo politické legitimizaci, přehlídá a podkopává jejich funkci jako normativní gramatiky, která nejprve vůbec umožňuje hovořit o bezpráví a bez níž by smíření bylo sotva myslitelné. Ne proto, že by tyto konflikty vyřešila, ale proto, že je učinila vyslovitelnými. Bez této gramatiky by se zkušenosti utrpení rozpadly na soukromé příběhy, které by zůstaly politicky bez následků, protože teprve díky univerzálním pojmům se individuální bezpráví stává uchopitelným pro kolektivní odpovědnost.

S tímto poznáním se setkávám v rozhovorech o své vlastní rodinné historii, zejména ve vyprávění o útěku mé babičky, poznamenaném ztrátou, odchodem a snahou vybudovat si nový život, stejně jako ve způsobu, jakým jsou dějiny obecně vyprávěny nebo zamlčovány. Lidská práva zde vymezují hranici toho, co smí být považováno za legitimní – i tehdy, když byla tato hranice překročena. Na tomto pozadí se mi současné volání po upřímném cynismu jeví jako problematické. Může sice odhalovat pokrytectví mocenské politiky, zároveň však odstraňuje měřítko, podle něhož lze tuto politiku vůbec kritizovat. Jsou-li zájmy posledním argumentem, nezbyvá již prostor pro odpovědnost ani morální sebeomezení. Zřeknutí se lidských práv pak znamená zřeknutí se společného jazyka kritiky – a právě pro mladou generaci, která vyrůstala v relativně otevřené a mírové Evropě, je toto nebezpečí obtížné rozpoznat. Lidská práva se nám často jeví jako samozřejmá a jejich patos působí opotřebovaně, jejich prosazování jako nedůsledné. To však není argument proti nim, nýbrž pro jejich znovuobjevení jako vědomě nedokonalého orientačního rámce v konfliktním světě. Dějiny středovýchodní Evropy učí, že upřímnost bez normativního omezení nevede ke smíření. Učí také, že lidská práva jako nezbytný protipól dnešnímu světu rozvíjejí svůj největší účinek právě tam, kde jsou požadována navzdory tomu, že jejich porušování je zjevné.

Když odcházím od památníku v Brně, zůstává otázka upřímnosti otevřená. Ale nyní se mi jeví jinak. Upřímné není rezigovat na hodnoty ve prospěch moci. Upřímné je uznat, že bez hodnot sice můžeme vidět jasněji, ale jednáme hůře. Lidská práva nejsou zárukou spravedlnosti, ale bez nich nám chybí prostředek, jak vůbec dokázat bezpráví jako takové rozpoznat. Právě proto jsou nepostradatelná – protože nikdy zcela neodpovídají logice moci a jejich hodnota nespočívá v tom, že fungují, ale v tom, že odporují. Možná dnes nespočívá naše odpovědnost v tom, bránit lidská práva, jako by byla nedotknutelná, ale v tom, nevzdat se jich – právě tehdy, když by bylo snadnější to udělat.

Překlad: Kamila Novotná